

Antanas Baranauskas – Bory kol Anikščeį¹

(verze 7.3, leden 2012)

I. část

v. 1-18

Pařezy na kopcích, úpatí odkrytá!

Kdypak sem dřívější krása vás zavítá?

Kampak se poděly krásy ty vábivé?

Kam větru šeptání, pokojné, lenivé,

Když listy bílého lesa jen šuměly

Staré když sosny se kývaly, praštěly?

Kam jen se poděl houf ptáků, jenž zapěje,

Jehož hlas poslouchat na duši zahřeje?

Kde jen jsou ti vaši tvorové, zvířata?

Kde zvířat nory a brlohy, doupata?

Všechno už zmizelo; zůstalo na poli

Několik borovic zkřivených a holých!..

Slunce tam spaluje *prostranství jalové/místo, jež je plané*

Větvemi, jehličím, šiškami *pokryté/sypané*;

Když na ně pohlédneš, úzkost tě jímá hned:

Je jako zámek, jenž shořel, tak dřímá teď.

Jak město zaniklé, po něm jen pustina,

Jak močál rozlehlý, okolo slatina!..

---

¹ Anykščiai (čti Anikščeį) je město ležící severně od Vilniusu, hlavního města Litvy. Protože čtení litevských slov může českým čtenářům působit problémy, zvolili jsme jeho fonetický přepis.

v. 19-34

Dříve když jsi vešel v les, to hned v očích svitlo,
Potěšilo na duši, za srdce tě chytlo,
Žes nejednou pomyslel se svým srdcem zjhlým:
Stále v lese, v nebi snad nebo v ráji stojím?!
Kam pohlédneš, krásně je: čisto, zeleň všude!
Les nos čistí, přivoníš, příjemně ti bude!
Co zaslechneš, veselí: šumí to tu, ladí!
Co pocítíš, jenom klid: srdce jímá, hladí!
Měkoulinká mechová lože rozprostřená
Dotykem se zavlní, celá příkrčená.
Borůvky a brusinky jako routy pnou se,
Černé, rudé, uzrálé plody z nich houpou se.
Tečky hub na zeleném, bělavém podloží
Barvami les oživí, ve shlucích se množí:
Skrze škvírku tu a tam kuřátek trychtýřky
Stydlivě se zvedají z mechové příkrývky.

v. 35-56

Rozprostřeny po lese čirůvek kloboučky,
Vzdouvají se ryzce jak bažinaté loučky,
Zde pod smrky po hloučcích bedly vykukují,
Babky v lese borovém z hroudy vystupují,
Šedé, rudé, modravé holubinky dřepí, –
Každá roste zvesela, co je smutek, neví.
Podél stezky pastýřů šálky klouzků v křoví,

Jak by pravil Mickiewicz, ku zemi se kloní.
Václavky na pařezech, kozáci tam v olších,
Mezi kmeny rostou si žampióny z roští,
Muchomůrky s puntíky, kravačky mazlavé,
Spousta hub, jsou tu i ty jmény nenazvané.
Zvířata je nejedí, lidé nesbírají
Leda krávy lámou je, **když se v les vydají**/(*když se v lesy dají*)
Nebo samy od sebe, když zeslábnou, shnijí, –
Z jejich hnoje rostliny po okolí tyjí.
Mezi všemi nejvyšší hříbek se tu tyčí,
Jako „plukovníka hub“ písničky ho líčí.
Rozprostřený, tlust’oučký, trochu nafoukaný
S nohou pevnou, tvrdou, jak hrnec smaltovaný.
Roste rychle, dlouho, vždyť pestrou má rodinu:
Křemenáče, sucháče, jinou drobotinu.

v. 57 - 100

V úhorech jak kytice rozrůstá se smrčí;
Koroptvičky dřepí tam, zajíček se krčí.
Keře trávou vousaté lesy ovinují,
Mýtiny, co šikmo jdou, lesy prosvětlují.
Olše stojí v poniví, kozáky obrostlé,
Něžné větve lísky jsou ořechy porostlé,
Jen se k slunci zvedají. Vrby zas v údolí
V vlnících se mokřadech stín si rády zvolí.
Krví kanou kaliny, úkryt najdou hravě

Rybízové keře tam v močálech u Šlavé².
Po kopcích se vlní les, krásný a tak bílý:
Tu břízky jak rákosí Šlavé obstoupily,
Listy chví se osiky věčně vylekané;
To je strach té Hadovy dcery vůle slabé³.
U jedlí se jasany, duby zastavily,
Hadí ženě manžela bratři zde zabili,
Místo pěny mléčné když krvavá ven tekla,
Skrz mateřské zakletí života se zřekla:
Sama jedlí stala se – v strom svou lítost vlila,
Mladičké své děti v šat listů zahalila.
Hrušeň, jabloň, stremcha, či vrba, také jíva;
Na svou sestru žaluje i ztepilá svída⁴.
Řešetláky, lípy či jilmy, nesečtené
Druhy stromů všemožných u nich rozptýlené.
Pouze lidé, co v lese žijí, ti je znají,
Jako kněží dávných dob, léky když hledají,
Od smrti a neduhů celý svět vyléčí,

---

2 Šlavé je název řeky tekoucí nedaleko Anykščiai.

3 Eglė, hadí královna – jedna z nejznámějších litevských lidových pověstí, jejíž motivy jsou známé i lidové slovesnosti lotyšské či východoslovanské.

Když se Eglė (jejíž jméno se dá přeložit jako Jedlička) jednou koupala v moři, do oblečení jí vlezl had a nedal se vyhnat jinak než slibem manželství. I když jí rodina bránila, musela se provdat za hada Žilvina, který se však ukázal jako krásný mladý muž, jenž vládl svému kouzelnému království na mořském dně. Společně měli čtyři děti – syny Doubka, Jasánka a Břízka a dcerku Osiku – a žili šťastně, dokud se však Jedličce nezastesklo po rodičích. Žilvinas svolil, že je může i s dětmi navštívit, a poradil jí, jak se dostat zpět do království – musí přijít k moři a zavolat „Žilvine, Žilvinku, jestli jsi živ, připluj na pěně mléka, jestli ne – na pěně krve!“

Protože však rodina Jedličku zpátky pustit nechtěla, z vyděšené Osiky vyzvěděla zaříkadlo a dvanáct Jedliččiných bratří se tajně vydalo k moři, zavolali na hada, a jakmile se vynořil, ubili jej kosami. Když se pak Jedlička se svými dětmi chtěla vrátit, objevila se pěna krve. Nešťastná Jedlička zaklela své syny do silných stromů, vylekanou dcerku do věčně se třesoucí osiky, sama se pak stala jedlí.

4 Zde se jedná o příběh dvou sester, které se vypravily sbírat lesní plody. Která první nasbírala plný košík, ta se měla první provdat. Plný košík však měla jako první mladší sestra, a proto ji ta starší zabila a zahrabala pod drn. V tom místě pak vyrostla svída.

Starší sestře se narodil syn, který se stal muzikantem. Jednou se mu zlomil smyčec, tak si ulomil větev svídy. Jenže housle začaly plakat a samy od sebe naříkat a zpívat o tom, jak sestra sestru zabila a vše utajila.

Vždyť to kořen, kůra a listí zdraví svědčí.
Dívat se na krásný les nás, lid prostý, těší,
Když Duch svatý tvoří tu z listů na sta věží.
Každíčkový když pupen tu vypučí rozštěpen,
Jablůňka když zšediví tvarohovým květem,
Když se v létě zelená temnot boru stranou,
K podzimu když listy se červenými stanou,
Marčupská⁵ pak úpatí krví svou pokryjí,
Na jaro tam čekají stromy a pahýly.

A ty sosny, ty sosny, těch je požehnaně!

Husté, vzrostlé, ztepilé, vršky kadeřavé,

Jako routy v létě se, v zimě zelenají,

Kmen u kmene jako trest' – tak se kolébají.

Na sto kroků nevidět – tak je ten les hustý!//Les je hustý – nevidíš ani na sto kroků!

Popadané stromy tu nejsou, hvozd je čistý!//Hvozd je čistý – stromy že spadané nejsou tu!

Ušchlé větve nižádné v sebe nepletou se,

Majestátné, vysoké sosny jen houpou se.

v. 101 - 122

A ten vzduch! Jak zavoní pryskyřice sosen,

Vánek pofukuje tu – jemných květů posel;

Jetel voní na lukách, červený a bílý,

Cítíš doušek mateří, heřmáněk a býlí,

Cítíš, jak tu zčernalé mraveniště voní,

Vůně jiné pokaždé vánek rád dohoní,

---

5 Marčiupis je řeka tekoucí nedaleko Anykščiai.

Z jehlic, šišek, ze stromů, z listí, vzduchem hnané
Jemné vůně ucítíš, větřík když zavane,
S brusinkami borem mech proplouvá vždy ladný,
Voní les jak sladký sad, nebeský a vábný.
Jakoby les dýchal sám, jako zvíře dýchá:
Svoje vůně po polích nešetří, jen sypá,
Pole je navracejí/Pak je pole vracejí... Tak v lese borovém
Cítíš vůni niv a luk – ve zpěvu sborovém.
Promícháno všechno, hle, větříkem prořídne,
Že nos žádný všechny ty vůně neprohlídne.
Jako by se louka, les, pole domluvily,
Směsi z vůní nejdražších sladké vyrobily,
A na počest Bohu je pálí mile, klidně
Jako housle smějí se, pějí, pláčou tklivě.
Jejich hlasy všeliké dohromady šumí,
Uchem nerozlišíš je, srdce však rozumí.

v. 123 - 176

Jak les tiše šumí tu, ne jen krásně voní,
Půvabně a vesele, zvučně šumí, zvoní.
Vprostřed noci tiše tak, že slyšíš, jak poupě
Rozevívá lístky své, na větví se houpe;
Slyšíš, stromů svatá řeč jak šeptá větvemi,
Jak hvězdičky mrkají, rosa chladí zemi.
Kvůli tomu v srdci i city utichají,
Klidným tichem modlitby duše k nebi vlají.

Za rozbřesku potom jak světlo tu nabíhá,
Rosou plná bylina hlavu svou ohýbá,
Pak se i bor probouzí, utichá vše zase,
V tom začínajícím se posvátném dne čase.
Co tam šustí? – To větrem lístek odhozený,
V hnízdě protahuje se ptáček probuzený.
No a copak praská tam? – Vlk, *jenž den čenichá, /den začenichá*
Rychle z lovu nočního přes keře pospíchá.
Tamhle liška do nory husičku už noří,
Jezevec, když vylezl z díry, ven si běží;
Veseloučká srnka si ráda přes bor tančí;
Po sosnách si vesele veverka skotačí;
Jinde zase kuna či lasička se černá,
Po lese se veselí ta zvěř nepřeborná.
Co tam klepe? – Do kmene seká si tu datlík.
Kdo to mečí zpovzdálí? Je to ptáček kozlík.
Kdo tam šeptá? – To syčí na pařezu zmiije,
Jinde řeka Svatá⁶ břeh proudem svým omyje.
Kdo tam mluví? To husy u řeky kejhají;
Tu, hle, čápi v hnízdě svém u lesa klepají;
Tamhle kachny „kač! kač! kač!“ v močál přiletěly;
Nedaleko dudek se zeptal syna, ženy:
„Co, co, co vám přinést mám? Co to povídáte?
Co, co, mouchy, zrnka snad? Žížaly si dáte?“
Hle, kukačka rozpíná křídla, rozhlíží se:

---

6 Řeka Šventoji, Svatá, teče kolem města Anykščiai.

Kuká, pláče, směje se, prostě veselí se.
Zní a rozeznívá se les: tu žluva „Evo!
Evo!“ volá, zlobí ji. „Běž nám hlídat seno!“
„Rí-u! rí-u!“ u řeky mladý vodouš zvolal,
Hlasů, jak by se s nimi pytel sám roztrhal.
Stehlíci a budníčci – pořád jiné řeči;
Jiné tóny kolem zní – drozdí a sýkorčí,
Sojky, straky i jiní – každý zvláště zpívá:
Směje se, zas nařiká, nesmysly mluvívá.
Nade všemi slyšet je slavíka hlas krásný:
Dojímavý, zvučný je, plný a tak jasný:
Zvoní, šumí přes keře, měnívá se různě,
Do duše se noří hned – jak litevské písně.
Jeden s druhým libě hlas hezky si tu splývá,
Zdá se, lístek každičký v lese že si zpívá
Píseň krásnou, hlasy se krajem rozlévají,
Jak chtějí, tak šumí si, vážnosti nedbají.
Ani ucho všechny ty nerozpozná hlasy:
Jsou jak květy všeliké, nevýslovné krásy,
Jak na louce byliny, jež se rozekvetly, –
Z dálky barvy že vidíš, co v koberec vpletly.

1858 v Anykščiai

II. část

v. 177-194

Jak se dostávalo nám všem z boru našeho

Nejvyššího blaha i *poklidu krásného/klidu překrásného!*

Jako vánek všechen klid vznáší se a plyne,

Travnatými pláněmi ve vlnách se vine,

Do litevské duše se vlna klidu skloní,

Že Litevec, neví proč, v lese slzy roní.

Pláče, pociťuje však, srdce že nebolí.

Je jen rozechvělé vším – pocity, okolím.

Jako rosou zkropené ožívá mu srdce,

Perly rosy zkrápějí vlhkou tvář tak lehce.

Když vydechneš, hrud' jak les – tak pohupuje se;

Potom ještě v hrudi bor dlouho dýchá, dme se.

Klid se vkradl do duše, jak hlas lesa starý,

Že se snad až ohnula, jak klas dávno zralý.

Odtud slzy berou se, odtud to vzdychání,

Odtud svaté pocity a Bohu zpívání.

Nyní všechno zmizelo... zůstalo na poli

Borovic jen několik křivých a ubohých.

v.195-216

Z vyprahlé pak po kopcích mýtiny vyrůstá

V srdci klidných vzpomínek *tak veliká spousta/veliká to spousta,*

Shnilé se tu pařezy zelenají znovu,

Vítr vlaje větvemi spletenými z stromů,
Jakby holé úhory pokryté šiškami
Vybobtnaly mechem a všech hub hlavičkami;
Jakoby se vůně ze zetlelin zvedaly,
Jako sílou celou když lesy vzduchem vály;
Zpívá, šustí, praská strom, všechno tu hýbe se,
Jako když se rozední ve sklíčeném lese;
Když zem z kropí vyprahlou vzpomínek déšť tklivý,
Bor zašumí znovu, jak před očima živý,
Jak za starých časů, když líbezně bor šuměl,
Spoustu krásných vzpomínek a klid dávat uměl!
Jak ten prostor zarostlý stromy a ztemnělý,
Díval se na okolní jen s pařezy zemi!
Kmeny sáhů několik všude kolem čněly,
Pně staletých stromů, jak dětem starci pěli,
Z nich bylo lze rozpoznat, že tu lesy stály,
Stromy střechu hustou v nich z vrcholků utkaly,
Tam si v houfech kanci i medvědi chodili,
Kdysi zubří dokonce kol mokřadů žili!

v. 217-234

Kam se poděl bor, kde jsou lesy uctívané,
Které jsou už, Bůh ví proč, dávno vysekané.

Vykácel je Jagello⁷(Jogaila? v originále Jagiela), co *víru přinesl/sem víru vnesl/víru jenž přinesl(?)*,

---

7 V českém prostředí známý jako Vladislav Jagelonský (1348-1434), velkokníže litevský a král polský, zakladatel jagelonské dynastie.

By nad staré modly svou rodnou zem povznesl.

Pak po svazích těchto, kde jenom kmeny tlely,

Sosny vzrostlé staletí několik tu dlely:

Rovné, husté, vysoké, kmeny jich se třely,

Až prý samy vrcholky hlučně zašuměly.

Vyprávějí staří dál po těchto písčinách

Dávných časů dědictví, o krásných dubinách.

Jako routy zelené, jak rákosí vzrostlé,/Jako vzrostlé rákosí, routy zelenkavé

Kmeny, větve, kořeny *a koruny pevné.*/koruny tak „hravé“

V Litvě stromy posvátné nahotu neznaly:

V zelený se změnil list zimní červenavý.

Mechem byly obrostlé, jak starci šedivé,

Jako muži dospělí byly velké, silné,

Jako naše mládež tak cudné byly, krásné.

Teď pod kmeny padlými paseka tu hasne.

v. 235 - 252

Od Puntuka⁸ po Šlavé mnoho dubů rostlo,

Lidé uctívali je jako svaté božstvo.

Žili v míru, v jednotě se svými modlami,

O nichž dosud svědčí les mnoha památkami.

Ďábel jednou kámen jak chalupu nes', rozbít

V Aníkščeji chtěl jediný kostel, co tam stojí⁹,

Nebo řeku zahradit, ale dřív uhlídal

---

8 Litevsky Puntukas; podle velikosti druhý největší bludný kámen na Litvě, nachází se 6 km jižně od města Anykščiai.

9 Pověst spojená s bludným kamenem Puntukem, která vysvětluje, jak se ocitl na svém místě.

Duby svaté, kohout však vtom zakykyrýkal.

Kámen z drápů pustil hned a vtlačil do půdy:

Staré sosny padaly, až se chvěly údy.

Potom na něm Litevci oběti pálili,

Že je bozi chránili, živili, šatili.

Přesto i teď, kdy se kol země obdělává,

U Puntuka pařezy hnijí, stará sláva;

Duby dva tam ještě jsou, i když usychají,

Větví málo, vrcholky se však zelenají.

V úctě lidé mají je, koly jim neškodí:

Ti, co trpí neduhy, léčit se k nim chodí.

v. 253 - 272

Lipový háj táhl se dole rovinami,

Ryzí byl, či s jinými stromy promíchaný.

V létě květem žlutavým, mléčným *se bělával/vždy šatil,* ???

Voněl přímo jako med, včely k sobě *lákal/vábil;* ????

Všem byl vždycky příjemný, milý, ba lahodný,

Jak Litevec pravý byl ve všem hojný, plodný.

Květy svými roje včel krmil, med vyráběl

Sladký. Všechny nemoci Litevců vyháněl,

Rány kůrou léčil svou, tlumil horkost vředů,

Sudům dával na prkna, na dna ze svých kmenů,

Kvůli naší obuvi z lýka dal na láptě,

By se ani větvička neztratila v blátě:

Vyráběli košíky, ploty si stavěli,

Využili kořeny, větve, kmen – strom celý.
Bývala tu habroví, však se vytrahly
Habry. Zbyly misky jen, co z nich vyrobili.
Bývalo tu stromů prý divných, všelijakých:
Jehličnatých s květy i bez květů listnatých;
Lidé je tu sázeli, jména však neznali,
Ty jim kněží dávných dob kdysi ještě dali.

v. 273 - 290

Takový les táhl se po litevské zemi;
Každý kout se zelenal stínem potemnělý;
Do jednoty koruny spojeny tam byly,
Jako srdce Litevců pro rodnou vlast bily.
Tehdy s stromy Litevci ve svornosti žili,
V útlém věku přátelství s nimi vytvořili.
Ohně v suchých jeskyních Litevec zakládal.
Dveře neměl prkenné – z větví je splítával.
Kmeny žádné Litevci nikdy nekáceli,
Jen ty spadlé, nahnílé občas vyvraceli,
Avšak i les Litevce, jak mohl, miloval,
Pomáhal mu, šuměním svým ho uklidňoval:
Krmil ptáky, ovocem, zvěří zásoboval,
Vždy ho od všech nepřátel zdatně ochraňoval;
V těžkých dnech před hrůzami útočiště znával,
V smutných dnech mu obrazy klidu, míru dával,
V dnech veselých všelikých krás veliké množství,

Pro každého vždycky měl dost dobrotivostí.

v. 291 - 308

Přišly těžké dny, lidé hladem umírali,

Z mechu pekli chléb, z kůry polévku mívali.

Avšak ty, co kůrou jen z hladu se živili,

Přepadl mor! – až hrozně zmitáni jím byli.

Litoval les lidi, jak slzy rosu ronil,

Vysoké své vrcholky až v oblaka nořil

„Bratři! Hlad je!“ zvolal hned: „Tak se braňte jemu!

A žehnejte ruce, jež stvořila sekeru!“

S slzami ti první les trochu prokáceli/Se slzami první z nich kácet les začali, !!!

Jejich děti v sténání tak svou vlast bránily/Děti jich tak bránily vlast, přitom sténali; !!!

Za vzdechů pak vnukové lesy užívali,

Pravnuci už po fůrách do měst vozívali;

Až po čtyřech desítkách povozů prodali,

Radost měli, když za den zlat'áček dostali.

Stromů bylo sdostatek, tolik, že zlevnily.

Tak dlouho je káceli, že už pak nebyly;

A ty drobné peníze, všechny je propili:

Jak židovská rodina – tak zhýralí byli.

v. 309-328

Otcové již naši les tento nezdělali,

Proto jako bratři si svorně domluvili –

Nivy boru odevzdat, po němž tak tesknili,

Svoje řasy slzami často pokropili,
Vždyť kol jsou jen pařezy. *Hle, litevská duše/(litevská ta duše),*
Věky lesem živená bez něj být nemůže;
Tam, kde lesa není již, jakoby ohluchne,
Slunce ji tak spaluje, že trpí a uschne.
I když se teď Litevec na mýtinách rodí,
Každá píseň o lese hned v něm neklid zplodí.
Milovali dědové les, opěvovali,
Otcové pak všechny ty písničky dobře znali.
Z všeho toho smutku pak znovu vysadili/**zas vysazovali**:
Nádherný les, denně jej pročistit chodili/**čistit chodívali**.
A když se tu vysoký, hustý bor pak vztyčil,
Srdce mladých, duše všech dětí stínem tišil.
Chránili ho každý den, jak na poklad dbali:
Ani proutek nejmenší sobě nelámali.
Měli radost v Aníkščeji, v bor se dívávali,
Dříví v cizí lesy si koupit jezdívali.

v. 329 - 336

Přijel jednou kučmistr, by si bor obhlídl,
Příkopy u cesty rýt lesník se nabídl.
Sbírat houby, dobytek pást tam zakazoval;
Avšak lesa bohatství tajně rozhazoval;
Lhal svým pánům; a když kdos z lidu někdy plakal
Hubu pěstí ucpal mu, v krvi jej vymáchal,
Každý rok les měšťanům čistit nařizoval,

Když jej zcela vykácel, papíry zfalšoval.

v. 337 - 342

Kopce holé zbyly tu, pařezy pokryté,

Písní obezpívané, slzami zalité.

Ani moje píseň tak není dokončena,

V srdci bolest, duše je tísnivě sevřena.

Vždyť ta samá síla, co lesy pohltila,

Srdce, duši zmařila... píseň rozlomila.

1859 v Anykščiai